

Як відомо, поштовий зв'язок між установами, населеними пунктами і приватними особами у нас на Волині існував здавна. Ще до появи поштових марок листи опечатувались сургучними печатками, ставились штемпелі різноманітних зразків (круглі, овальні, прямокутні), наклеювались вирізки з штемпельними відбитками. На деяких вказувались (перша пол. XIX ст.) число, місяць і рік відправки, а пізніше вже почали ставити штемпель місця отримання.

Перша поштова марка на землях України з'явилась у 1850 році на території Галичини, яку випустив австро-угорський уряд. Пізніше у 1857 році відбувся випуск поштових марок на території Російської імперії, у складі якої були українські землі. Відомо, що вже з середини XIX ст. у Любомлі діяло поштове відділення.

Спочатку до 1895 р. в м. Любомль було поштове відділення, пізніше поштово-телеграфне. Поштово-телеграфний зв'язок на Любомльщині значно покращився в другій половині XIX ст. з відкриттям у 1877 р. залізничної гілки Холм-Ковель, яка проходила через Любомль. Поштово-телеграфний зв'язок обслуговувало до 1915 р. дві земські поштові станції: це волосна в м. Любомль і волосна в с. Шацьк. У першій було 16 поштових коней, у другій – 11 [1].

Тихе життя Любомльської волості було порушене Першою Світовою війною. Влітку 1915 року німецькі та австро-угорські війська підійшли до річки Буг. Російські козацькі частини разом з адміністрацією волості насильно почали евакуацію населення вглиб Росії. Восени 1915 року м. Любомль, як і вся округа, були повністю окуповані. Любомльська округа була поділена на дві зони між окупантами. На північ від с. Згорани стояли німецькі війська, а в південній частині і Любомлі була австро-угорська адміністрація.

У Любомлі окупаційними австрійськими військами було створене 259-те етапне поштове відділення. Магістрат дав згоду на обслуговування більше як 120 гмін. Це велика територія, в яку входило до 600 населених пунктів. Поштарі використовували штемпелі з ручною допискою вартості оплати.

Згідно постанови міської ради Любомля та начальника 259 австрійської етапної пошти підполковника А. Штерната у вересні 1918 року в Празькому мистецько-видавничому підприємстві «Уніон» було замовлено серію марок для поштового вжитку цивільного населення Любомльської округи. Малюнки марок були зроблені з фотографій. Виконав їх учень Празької мистецької школи Капрі (Капер). Всього було випущено п'ять марок різних кольорів із зображенням найцікавіших архітектурних споруд міста. Марки мали розмір 30 x 24 та 24 x 30 мм. Папір був білий або сіро-білий, звичайний, гумований. Було два варіанти марок, із зубцями 11 ½ і беззубцевий. Беззубцеві марки випускалися в листах на тонкому папері. Друкована форма 11 знаків у листі (2 x 6, одне поле не задруковане). На друкарському аркуші відбито форму два рази по системі тет-беш. Розмір аркушів 180 x 150 мм. Кожна 11-та марка в листі мала перевернутий номінал.

Зубцеві марки випускалися на тонкому і товстішому папері. Друкована форма також 11 знаків у листі (2 x 6, одне поле не задруковане). Нижня 11-та марка в листі мала перевернутий номінал. Розмір аркушів 190 x 85 мм.[2].

Написи на кожній марці вгорі на німецькій мові «STADTPOST LUBOML», внизу на українській мові «МІЙСЬКА ПОЧТА ЛЮБОВНІ». А НА НОМІНАЛІ 50 – «МІЙСЬКА ПОЧТА В ЛЮБОВНІ». На номіналі 25, написи переставлені місцями, український текст

зверху, а німецький знизу. Цей самий напис на польській мові розміщений зліва «POCZTA MIEJSKA W LUBOMLU» і справа напис на єврейській мові.

Номінали на марках стоять 5, 10, 20, 25, 50, але в яких грошових знаках не вказано. Швидше за все – в гелерах, розмінній монеті Австро-Угорщини, із зубцями випускались на товстішому папері, накладом 15,000 кожного варіанту.

Ці марки дуже цікаві для колекціонерів, по-перше тим, що Любомль – єдине місто в Україні, яке в той період випустило серію марок із місцевими краєвидами, по-друге, вони цікаві тим, що написи на марках зроблені чотирма мовами: українською, німецькою, польською та на івриті (останній напис на той час взагалі був унікальним для світової практики). До цього жодна з країн не друкувала марки чотирма мовами. Лише Організація Об'єднаних Націй значно пізніше випустила марки на п'яти мовах. Українською мовою надруковано: «МІЙСЬКА ПОЧТА В ЛЮБОВНІ». Слід відзначити, що тоді назви деяких міст вживалися в давній, іноді народній вимові. Це підтверджує і наша землячка, артистка Наталія Ужвій, пишучи в своїй біографії, що вона народилася в Любовні. Але на інших трьох мовах назву Любомль подано традиційно. На жаль, любомльські марки в міжнародному каталозі «Міхель» віднесені до Польщі, а не до України, хоча тоді була австро-угорська окупація. Вони ніколи не згадувались у радянських філателістичних каталогах. Ці марки свідчать про те, що магістрат Любомля зумів об'єднати не тільки корінне населення, а й національні меншини.

На марках зображені синагога, площа Ринок, костюл (двічі) і православна дерев'яна церква. Подасмо конкретно опис кожної марки за номіналами:

Номінал 5. Світло-зеленого кольору, із зображенням величної старовинної синагоги зі східної сторони, побудованої 1510 року. Вигляд з площі Ринок. З фронту будинки мешканців міста Самуїла Гетмана, Якова Натанзона і Броха Шапіто.

Номінал 10. Матово-кармінова, з видом Ринкової площі і ансамблю мурованих магазинів, побудованих гетьманом, графом Францішком Ксаверієм Браницьким у кінці XVIII ст. Також видно два телефонних стовпи на площі і силуети двох людей.

Номінал 20. Сірого кольору, із зображенням католицького костюлу у фронті будинку Шмуеля (Манишес Гінзбург, Якова і Давида Корнфрахта).

Номінал 25. Молочно-синя, із зображенням того ж костюлу Св. Трійці, побудованого 1412 р. На передньому плані видно дзвіницю, побудовану 1764 року.

Номінал 50. Сіро-зелена, із зображенням дерев'яної православної церкви Різдва Пречистої Богородиці, побудованої 1884 року.

Відомі пробні марки номіналом: 5 – червона, 10 – зелена, 20 – синя, 25 та 50 – оливкові.

Марки Любомля не були в поштовому обігу через відхід австро-угорської армії з міста в листопаді 1918 р. та зайняття його польськими військами. Весь наклад готових марок було продано в Празі філателістичним торгівцям. Проштамповані марки цієї серії штемпелем «STADTPOST LUBOML», «K u K ETAPENPOSTAMT № 259», або № 180, зроблено приватно. Існуючі проштамповані пізнішого походження і зроблені для філателістичних цілей. Марки Любомля цього випуску на сьогодні є рідкістю і потребують ще свого вивчення, як сторінки нашої історії.

Слід відмітити, що в 1918–1919 роках Українська держава мала шість поштово-телеграфних округ: Київську, Харківську, Полтавську, Катеринославську, Одеську і Подільську, державний поштово-телеграфний секретаріат Західної області УНР і зовсім окрему, тоді самостійну, Кубанську поштово-телеграфну округу.

Київська поштово-телеграфна округа була для: Київщини, Чернігівщини, Волині, Холмщини і для повітів: Більського, Берестейського, Кобринського – Городенщини,

Пінського, Мозирського – Мінщини, Річицького і Гомельського – Могилівщини. Отже, вся Волинь входила до цієї найбільшої поштово-телеграфної округи.

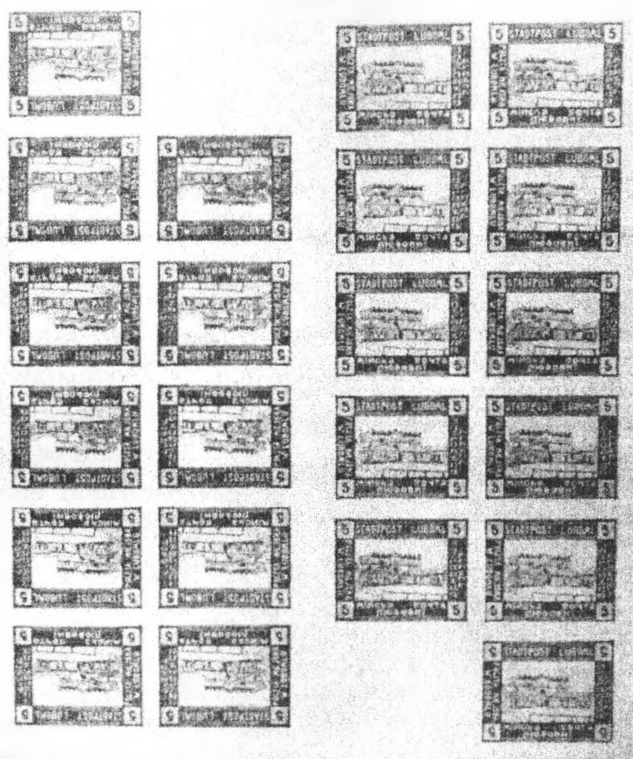
З перших часів виникнення Української держави, на Волині, як і по всій Україні, за винятком Західної області, вживались звичайні російські поштові марки. Одночасно, від червня 1918 року з'явилися перші оригінальні українські поштові марки, так звана серія шагів: 10, 20 (малюнок А. Середи), 30, 40, 50 (мал. Г. Нарбута), шагів без зубців, бо, хоч перші видання цих марок були з зубцями (в той час їх було лише 40 000 штук), останні надійшли в обіг (також і на Волині) лише на початку 1919 року.

Наприкінці серпня 1918 р. з'явилося розпорядження Українського міністерства Пошт і Телеграфів про негайну українізацію всіх російських поштових марок шляхом наддруку на них українського державного гербу – тризуба, оскільки з 1 вересня 1918 р. всі російські поштові марки без українського наддруку втрачали свою вартість. На підставі цього розпорядження ті поштові уряди, що не мали часу переслати свої запаси російських марок до Управ поштово-телеграфних округ для передруку їх там, мусили проводити такий наддрук своїми власними засобами [3]. В цьому розпорядженні ніяких вказівок щодо форми наддруку тризуба не було, тому й з'явилися різні типи тризубів нової Української Держави на поштових марках. Усіх відмінних типів тризуба на поштових марках нараховується понад 300. Лише Волинь дала 27 зразків своїх місцевих тризубів – наддруків.

Колекціонерам відомо, що в Любомлі існувала й українська поштова печатка, виконана зовсім по-новому, тобто не старого типу з російських часів. Ця печатка з написом: «ЛЮБОВНЯ Вол. МІСЬКА ПОШТА» і датівником посередині відома лише на українських шагівках – марках з датою «5.XI.1918». Чи цією українською печаткою штампувались марки Любомля, досі невідомо [4].

Джерела та література:

1. Памятная книжка Волынской губернии на 1895 г., Памятная книжка Волынской губернии на 1908 г., Памятная книжка Волынской губернии на 1914 г.
2. Максимчук Ю. Марки міської управи міста Любовня на Волині. / За каталогом українських недержавних марок / Ю. Максимчук // Літопис Волині. – Ч.9. – 1967. – С. 27-28.
3. Шрамченко С. Українські марки Волині / Святослав Шрамченко // Літопис Волині. – 1953. – №1. – С. 47-54.
4. Трембіцький В. Позиція Великої Волині в Українській державі 1918 року / В. Трембіцький. – Вінніпег, Нью-Йорк, 1993. – С.91.
5. Наші вісті. – 1941. – 19 жовтня.
6. Бишевич Р. Поштові марки та листівки на окупованих теренах України у 1941-1944 роках / Роман Бишевич // Галфілвісник. – 1995. – Ч.1. – С. 22-25.
7. Бишевич Р. Українські поштові випуски і «Україніка» на філателістичному аукціоні СНЕРУ ТО Е «Поштові марки світу», Нью-Йорк, 17-18.06.1998 р.» / Роман Бишевич // Галфілвісник. – 1998. – Ч.4. – С. 24-30.
8. Остапюк О. Марки Волині. Унікальна Любомльська серія / Олександр Остапюк // Минуле і сучасне Волині й Полісся. Край на межі тисячоліть: М-ли Х наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк : Надстир'я, 2002. – С. 105-112.

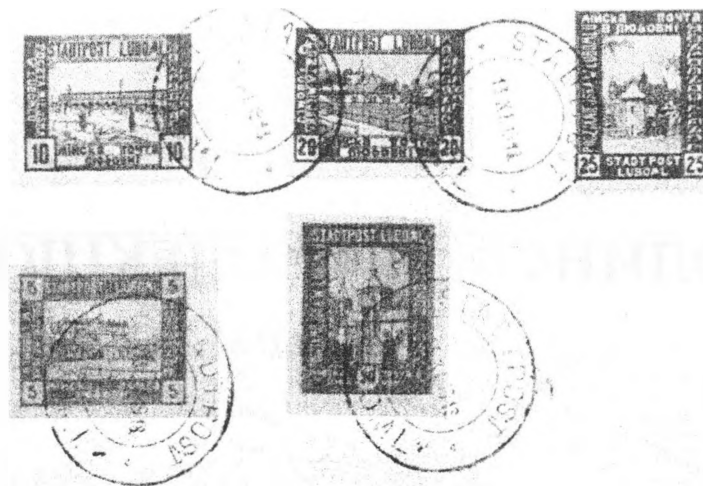
Лист незубкованих поштових марок м. Любомль.
Номінал 5. Листопад, 1918

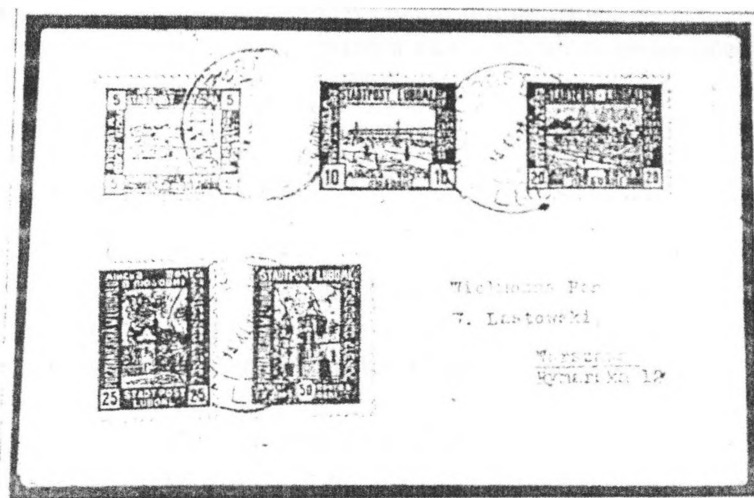
Лист зубкованих поштових марок
м. Любомль. Номінал 10, зелений
колір. Листопад, 1918

Лист незубкованих поштових марок м. Любомль. Номінал 20. Листопад, 1918

Поштовий конверт з марками м. Любомль. 13.11.1918 рік. Фальсифіковане гашення.

Поштовий конверт з марками відправлений у м. Варшава з м. Любомль. 13.11.1918 р.

Конверт з поштовими марками відправлений з м. Любомль у м. Відень. 15.11.1918 р.